

Citylab•2017 Εργαστήριο για την αρχιτεκτονική της πόλης

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΧΡΟΝΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Τα διαρκή στοιχεία της Αθήνας

ΟΜΙΛΙΕΣ

Σουζάνα Αντωνακάκη
Δημήτρης Αντωνακάκης
Χάρης Βλαβιανός
Ανδρέας Γιακουμακάτος
Αναστάσιος Μ. Κωτσιόπουλος
Αλεξάνδρα Μουρίκη
Αριστείδης Μπαλάτς
Τάσος Μπίρης
Χρήστος Μποκόρος
Ιωάννης Μπουκοβίνας
Κωνσταντίνος Μωραΐτης
Γιώργος Ξηροπαϊδης
Παναγιώτης Πάγκαλος
Τάσης Παπαϊωάννου
Παναγιώτης Τουρνικιώτης
Γιώργος Τριανταφύλλου
Σοφία Τσιράκη
Νίκος Τσούχλος
Δημήτρης Α. Φατούρος
Δημήτρης Φιλιππίδης

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Σταύρος Αλιφραγκής
Νεφέλη Κυρκίτσου
Ανδρέας Λάζαρης
Σάρρα Μάτσα
Παναγιώτης Πάγκαλος
Κώστας Παπαχριστόπουλος
Τσαμπίκος Πετράς
Βασιλική Ροδίτη
Ιωάννης Τσούμας

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- Γιώργος Ξηροπαΐδης, επιστημονικός υπεύθυνος ευρωπαϊκού έργου ROCK
- Κώστας Παπαχριστόπουλος, διαχειριστής ευρωπαϊκού έργου ROCK
- Παναγιώτης Πάγκαλος, πρόεδρος και επιστημονικός υπεύθυνος Citylab
- Σταύρος Αλιφραγκής, επιμέλεια συνεδρίων-εργαστηρίων Citylab
- Νεφέλη Κυρκίτσου, διοργάνωση εργαστηρίου Citylab•2017
- Ανδρέας Λάζαρης, διοργάνωση εργαστηρίου Citylab•2017

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

- Μαρία Φελίδου

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- Σάρρα Μάτσα, συντονίστρια
- Τρισεύγενη Αναστασοβίτη
- Ιάσωνας Βωβός
- Αθανάσιος Κότσαλης
- Πέτρος Μακρής
- Αλέξανδρος Σκούτας
- Ιωάννα Τρικόγια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

---

(1) ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	6
(2) ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΙΟΝΕΣ	10
(3) ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ	12
(4) ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ	26

(1) ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Τί είναι τα Citylabs

Τα Citylabs αποτελούν μια πρωτοβουλία παραγωγής διαλεκτικής γνώσης, η οποία βασίστηκε στην πρόθεση δημιουργίας ενός διαπανεπιστημιακού και διεπιστημονικού διαύλου επικοινωνίας και συλλογικότητας για τα ζητήματα της αρχιτεκτονικής και της τέχνης.

Πρόκειται για εντατικά εργαστήρια αστικής διερεύνησης, ανάπλασης και αναγέννησης, τα οποία, σε συνδυασμό με τη διοργάνωση μικρών συνεδρίων, επιδιώκουν να διατηρήσουν ζωντανό, να συστηματοποιήσουν και να επεκτείνουν τον σύγχρονο επιστημονικό διάλογο για τα πολύ-παραγοντικά και δυναμικά φαινόμενα ανάπτυξης της ελληνικής πόλης.

Στο πρόσφατο παρελθόν, στα Citylabs 2014, 2015 και 2016 συμμετείχαν συνολικά περί τους 180 φοιτητές και φοιτήτριες Αρχιτεκτονικής και Καλών Τεχνών και 60 έγκριτοι καθηγητές πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και άλλων φορέων από όλη την ελληνική επικράτεια, με στόχο να διερευνήσουν τον ρόλο και τις δυνατότητες της αρχιτεκτονικής και της τέχνης στη διαμόρφωση του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος σε συνάρτηση με έναν -διαφορετικό κάθε φορά- κεντρικό θεματικό άξονα και διάθεση ανατρεπτική ως προς τις προσδοκίες, υπονομευτική ως προς τις εδραιωμένες αξίες, κριτική ως προς τις διαδεδομένες πρακτικές και αναθεωρητική ως προς τις μεθόδους και τα εργαλεία του σχεδιασμού. Το υλικό των διαλέξεων και τα αποτελέσματα των εργαστηρίων συγκεντρώθηκαν σε ηλεκτρονικούς τόμους που διατίθενται ελεύθερα.

4ο Citylab

Το 4ο πανελλήνιο συνέδριο/εργαστήριο για την πόλη, την αρχιτεκτονική και την τέχνη Citylab_2017 με τίτλο «Χρόνος Αρχιτεκτονική Τέχνη - Τα διαρκή στοιχεία της Αθήνας», διοργανώνεται από την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Εταιρεία του Δήμου Αθηναίων και με την υποστήριξη του Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής και του ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ, στο πλαίσιο του εγκεκριμένου Ευρωπαϊκού έργου ROCK [Regeneration and Optimisation of Cultural Heritage in Creative and Knowledge Cities / Horizon 2020 Innovative Action (SC5-21 Cultural Heritage as a Driver for Sustainable Growth, 2017-2019)]. Στόχος του έργου είναι η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην αστική πολιτισμική κληρονομιά και τη σύγχρονη παραγωγή γνώσης και καινοτομίας της πόλης (<https://rockproject.eu/>).

Συνέδριο: Χρόνος • Αρχιτεκτονική • Τέχνη

Τι είναι ο χρόνος; Αν δε με ρωτά κανείς, γνωρίζω. Αν, όμως, θέλω να το εξηγήσω σε κάποιον που με ρωτά, δε γνωρίζω.

Αυγουστίνος: Εξομολογήσεις

- Τι είναι ο χρόνος; Πώς εμφανίζεται στον κόσμο των τεχνών; Πώς αντιλαμβάνονται τον χρόνο οι καλλιτέχνες; Πώς ο χρόνος καθίσταται κριτήριο αξιολόγησης ενός αντικειμένου ως έργου τέχνης; Πώς ο χρόνος προσδίδει ρυθμό στην καλλιτεχνική δημιουργία; Πώς εγγράφεται ο χρόνος στη μορφή;
- Τι είναι ο χρόνος; Πώς αντιλαμβάνονται τον χρόνο οι στοχαστές; Ποια είναι η σημασία του χρόνου στον φιλοσοφικό λόγο; Ποια είναι η θέση του στη ζωή μας; Πόσο επηρεάζει τις αποφάσεις μας; Πώς ο ποιητικός χρόνος αντιστέκεται στον μηχανικό χρόνο; Ποιες πράξεις τροφοδοτούν με νόημα τον χρόνο της ύπαρξής μας; Τι υπάρχει εκτός χρόνου;
- Τι είναι ο χρόνος; Γιατί χρειαζόμαστε χρονικούς προσδιορισμούς; Ποιος διαχειρίζεται τον χρόνο; Ποια μηνύματα μεταφέρονται στους ανθρώπους μέσα από την κίνηση των δεικτών του ρολογιού και ποια είναι η αντιστοιχία ανάμεσα στη χρονική πληροφορία και στην ανθρώπινη πράξη; Ποια σχέση συνδέει τον ανθρώπινο μόχθο με τον μετρήσιμο χρόνο; Γιατί ο χρόνος συνδέεται με την ωφελιμότητα, την πρακτικότητα, τη χρησιμότητα, την αποδοτικότητα; Σε ποιο βαθμό η μέτρηση του χρόνου επηρεάζει την οργάνωση του χώρου και το αντίστροφο;
- Τι είναι ο χρόνος; Πώς αποτυπώνονται χωρικά τα ίχνη του χρόνου; Πού εμφανίζεται ο χρόνος της συλλογικής μνήμης και ποια συστατικά του αστικού χρόνου υπερβαίνουν τη σχέση της πόλης με τις διαδικασίες παραγωγής; Γιατί ενίοτε αποστρεφόμαστε και άλλοτε επιθυμούμε τη διατήρηση της ύλης στον χρόνο; Είναι η αρχιτεκτονική μια επιστήμη-τέχνη του χρόνου;
- Τι είναι ο χρόνος; Υπάρχουν στον σύγχρονο αστικό ιστό της πόλης περιοχές που διαφοροποιούνται από το άμεσο κτισμένο/φυσικό περιβάλλον τους, μέσα από χρονικές ασυνέχειες [décourages du temps]; Υπάρχουν αστικές ετεροτοπίες του χρόνου που διεκδικούν μία σχετική αυτονομία από το σώμα της πόλης, μέσα την κατάλυση του παραδοσιακού χρόνου; Πώς μπορούν να εντοπισθούν; Ποια είναι τα όριά τους; Πώς εκφράζεται χωρικά η διαρκής απόθεση του χρόνου: ο χώρος που περιέχει διαφορετικές χρονικότητες

ενώ βρίσκεται εκτός χρόνου; Πώς λειτουργούν οι χώροι της πόλης που συνδέονται με την επανάληψη και όχι με τη χρονική διάρκεια;

Τα ανωτέρω ερωτήματα θα αποτελέσουν τον θεωρητικό προβληματισμό των εργασιών του Συνεδρίου Citylab•2017, που θα πραγματοποιηθεί από τις 5 έως τις 8 Οκτωβρίου 2017 στις εγκαταστάσεις της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών. Στη συνάντησή μας θα διερευνήσουμε με διαλεκτικό τρόπο τη σημασία του χρόνου στη φιλοσοφία, στην τέχνη και στην επιστήμη, προκειμένου να αντιμετωπίσουμε -εφοδιασμένοι με νέα πρίσματα ανάγνωσης- το θέμα του Εργαστηρίου, που εφέτος αφορά στον εντοπισμό των επίμονων στοιχείων μακράς διάρκειας στην πόλη των Αθηνών.

Εργαστήριο: Τα διαρκή στοιχεία της Αθήνας

Στο Εργαστήριο Citylab•2017 θα αναλύσουμε και επεξεργαστούμε τις χωρικές εκφάνσεις του χρόνου επί συγκεκριμένων θεματικών αξόνων αναφορικά με τον προσδιορισμό της ταυτότητας του αστικού περιβάλλοντος των Αθηνών.

Η έννοια της διάρκειας καθορίζει τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στον αστικό χρόνο και στον χρόνο των επιμέρους αστικών πεπραγμένων. Ο αστικός χρόνος συμπεριλαμβάνει τις ιστορίες που παράγονται στην πόλη και συνδέεται με την αφήγηση των πολλαπλών όψεων της πόλης, με τις μνήμες, τις αναφορές και τους μύθους.

Η ταυτότητα της πόλης εδράζεται στα μόνιμα γεωφυσικά στοιχεία, τις ζώνες των σχεδίων πόλης, τους οδικούς άξονες, τις πλατείες, τις γειτονιές, τις αγορές, τα δημόσια κτήρια, τα όρια μεταξύ κέντρου-προαστίου, τους χώρους πρασίνου, τις αθλητικές εγκαταστάσεις, τις περιοχές εργασίας, τα αστικά κενά, τα θεσμικά και λατρευτικά οικοδομήματα και ασφαλώς τα μνημεία. Στον χαρακτήρα της συμβάλλει το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων, η οικονομία, η παραγωγή, το εμπόριο και κυρίως οι σχέσεις εξουσίας.

Αυτά αποτελούν τα βασικά συστατικά με τα οποία κάθε πόλη δομεί το ιδιαίτερο σώμα της και παράγει τα ανεξίτηλα σημάδια μνήμης που συνοδεύουν αδιάλειπτα την εικόνα του τόπου της στον χρόνο.

Αφιέρωμα στον Τάσο Μπίρη

Κάθε Citylab συμπεριλαμβάνει ένα ειδικό αφιέρωμα σε τιμώμενο/α πρόσωπο/α για την προσφορά τους στον πολιτισμό. Στο Citylab_2017 έχει προγραμματιστεί στρογγυλή τράπεζα με στόχο να παρουσιαστεί και συζητηθεί η σκέψη και το έργο του αρχιτέκτονα και δασκάλου Τάσου Μπίρη με αφορμή την επί μισό αιώνα αδιάκοπη συμβολή του στον αρχιτεκτονικό προβληματισμό. Το αφιέρωμα θα λάβει χώρα στις εγκαταστάσεις της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, Πειραιώς 256 - Αθήνα, την 6η Οκτωβρίου 2017, 7μμ-10μμ.

(2) ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΙΟΝΕΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

1. Η Ιστορία και ο μύθος της πόλης: Χρόνος και κατασκευασμένη μνήμη

Αρχαιότητες, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, μνημεία, ταφικά μνημεία, νεκροταφεία, πλατείες, ονοματοθεσίες δρόμων, το παλίμψηστο του υπεδάφους, αστικά ερείπια, προσωπικά μνημεία, μνήμη & λήθη.

2. Οικονομία, κοινωνική κρίση και μετακινήσεις εν τόπω και εν χρόνω

Ανθρωπιστική κρίση, ύφεση, εγκατάλειψη, doughnut effect, παραγωγικός ιστός, κοινωνικές υποδομές, χώροι φιλοξενίας προσφύγων & μεταναστών, προσφυγικοί συνοικισμοί του μεσοπολέμου, καταλήψεις, το δικαίωμα στον δομημένο χώρο, οικονομικές εκκενώσεις αστικών περιοχών, εγκληματικότητα, πορνεία, γκετοποιημένες ζώνες, περιοχές υψηλής ασφαλείας, upcycling-recycling (παζάρια, ανοιχτές αγορές, προσωρινές κατασκευές, κλπ.).

3. Τα σύνορα της πόλης και τα ρήγματα του χρόνου: Φυσικά και τεχνητά όρια στην Αθήνα

Όρια της πόλης (νερό, βουνά, οδικοί άξονες, μετρό), γεωμορφολογία, κλιματικές συνθήκες, τριβή κατά μήκος των ορίων, ρήγματα στον αστικό ιστό, χωρικά κατώφλια, αστικά κενά, ώσμωση, το έδαφος & το υπεδάφος (τα δίκτυα κάτω από την πόλη).

4. Αθήνα, Νεοκλασικισμός & Μοντερνισμός: Το σενάριο της καταγωγής και η επινόηση της παράδοσης

Νέο ελληνικό κράτος & νεοκλασικισμός, η αστική έκφραση της εξουσίας, επίσημη & ανεπίσημη αρχιτεκτονική, κρατικά κτίρια, μοντερνισμός & εκπαίδευση, κράτος & υποδομές.

5. Το χρονικό του εκμοντερνισμένου: η μάσκα της Δύσης, οι αλλαγές και οι υποδομές

Αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί, ολυμπιακές εγκαταστάσεις, υποδομές & δίκτυα μεταφορών, χώροι πρασίνου, θαλάσσιο μέτωπο - αναψυχή & τουρισμός, νεωτερικότητα.

Παραδοτέα

Οι ομάδες καλούνται να διαπραγματευτούν δημιουργικά και με φαντασία τους παραπάνω θεματικούς άξονες σε δύο βασικές φάσεις εργασίας:

α. την **αναλυτική/διαγνωστική φάση**, όπου θα καταγράφονται και θα αναλύονται κριτικά τα εκείνα στοιχεία του τόπου που εμφανίζουν μία ιδιαίτερη επιμονή στον χρόνο και

β. την **ερμηνευτική/συνθετική φάση**, όπου τα στοιχεία της ανάλυσης θα μετασχηματίζονται -μέσα από μία τεκμηριωμένη διαδικασία επανερμηνείας των δεδομένων του σχεδιασμού- ως προγραμματική πρόταση για το μέλλον της Αθήνας.

Η δεύτερη φάση απαιτεί έναν βαθμό θεματικής εξειδίκευσης και χωρικής εστίασης σε συγκεκριμένες περιοχές του Αθηναϊκού τοπίου. Ο ανασχεδιασμός τους -σε επίπεδο προθέσεων και ιδεών- με γνώμονα την προτεινόμενη από την κάθε ομάδα εργαλειοθήκη, θα αποτελέσει το γόνιμο εργαστήριο πειραματισμών για τη διερεύνηση, ανάδειξη και ενεργοποίηση των διαχρονικών στοιχείων της Αθήνας. Η επιλογή των τόπων εξειδίκευσης είναι ελεύθερη για κάθε ομάδα. Στην τελική, δημόσια παρουσίαση των αποτελεσμάτων του εργαστηρίου, οι φοιτητικές ομάδες εργασίας θα υποστηρίξουν τόσο τη φάση της ανάλυσης/διάγνωσης όσο και τη φάση της ερμηνείας/σύνθεσης, δηλαδή το συνθετικό εργαλείο που προτείνουν αλλά και την πιλοτική εφαρμογή του σε μία συγκεκριμένη περιοχή της Αθήνας.

Η επιστημονική επιτροπή του Citylab•2017
Αθήνα, Σεπτέμβριος 2017

(3) ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Παρασκευή 06 Οκτωβρίου 2017

Συνεδρία 12:30-15:00

Παναγιώτης Τουρνικιώτης
Η κατασκευή του χρόνου

Ο χρόνος είναι σύμβαση και ο ιστορικός χρόνος μια κατασκευή. Η πρωτοπορία και το μοντέρνο ή το μεταμοντέρνο, τα 'revivals' και η 'νεωτερικότητα', είναι αφηγήσεις που επικαλούνται τη χρονική εγκατάσταση του ιδρυτικού τους λόγου στην ισορροπία του παρόντος με το παρελθόν και το μέλλον. Θα συζητήσουμε αυτές τις σχέσεις και τη δυσφορία της πρωτοπορίας με αναφορές στον Walter Benjamin, τον T.S. Eliot και τον Sigmund Freud.

Αναστάσιος Μ. Κωτσιόπουλος
Η εκτέλεση της αρχιτεκτονικής

Επιχειρείται να καταγραφούν διάφοροι τρόποι με τους οποίους αντιλαμβανόμαστε τον χρόνο στην αρχιτεκτονική. Σχολιάζεται εν συντομία, μέσω παραδειγμάτων, η υπόθεση ότι η αρχιτεκτονική μπορεί να θεωρηθεί, μεταξύ άλλων κατατάξεων, και ως «παραστατική» ή «εκτελούμενη» τέχνη (performing art). Αν είναι έτσι, αναζητείται επίσης το «κείμενο» ή η «παρτιτούρα» του αρχιτεκτονικού έργου: είναι το πρόγραμμα, η κεντρική ιδέα, το σχέδιο, ή είναι το ίδιο το κτίριο και η «εκτέλεση» είναι ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε και «ερμηνεύουμε» το κτίριο σε πραγματικό χρόνο; Προκύπτουν πρακτικές επιπτώσεις από τις απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα;

Δημήτρης Φιλιππίδης
Μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας ή
η φθορά ως αρχιτεκτονική αρετή

Με τη χρήση του δίπολου: αποδοχή / άρνηση του χρόνου, φαίνεται πως στην αρχιτεκτονική αυτές οι έννοιες εναλλάσσονται με απίστευτους ιριδισμούς, παίζοντας με την κατάρα της μνήμης. Χρησιμοποιείται μετά το αντιθετικό ζεύγος Violet-le-

Duc / J. Ruskin για τη μετάβαση στις διαμορφώσεις του Δ. Πικιώνη στους λόφους της Ακρόπολης ως ελεγεία θανάτου. Κατόπιν καταφεύγοντας στους δημοφιλείς καταλόγους παγκόσμιας αρχιτεκτονικής που εμφανίζονται στο διαδίκτυο, με την προτροπή «μην χάσετε την ευκαιρία να τα επισκεφθείτε», αναφερόμαστε στη σκόπιμη και στοχευμένη κατασκευή «μηχανών μνήμης», ικανών να υπερβούν τον φθοροποιοί χρόνο. Η συζήτηση έτσι καταλήγει σε επενεργημεία του σπιτιού του Ροδάκη ως μελαγχολική ενατένηση της «ολοκλήρωσης» του χρόνου.

Δημήτρης Α. Φατούρος

Η ποιητική του χρόνου

Η πολυπαραγοντική πυκνότητα της αρχιτεκτονικής αντιμέτωπη με τον χρόνο και τον εαυτό της αναζητεί διεξόδους στον ιστό της Τέχνης, στις αναγωγές της συνάντησης με τον άλλο και τις καθημερινότητες.

Συνεδρία 16:30-18:30

Χρήστος Μποκόρος

Η δημιουργία ως αίτημα αθανασίας

«Ο άνθρωπος κατοικεί ποιητικά τον κόσμο». Οι άνθρωποι κατοικούν ασφυκτικά τις πόλεις. Οι πόλεις πληθαίνουν, τα πλήθη τις αλλοιώνουν, τα απόκεντρα της διογκούμενης περιφέρειας πολιορκούν τα ιστορικά τους κέντρα και ακυρώνουν το κοινοποιοί τους νόημα. Σε τι ομοιούν αχανείς πλέον και ακοινωνήτες; Τι αναζητούμε σωρρευμένοι στις πόλεις; Εγκατοίκηση στην κοινότητα ή αποξένωση μεσ' στο πλήθος; Πολίτες της αιώνιας πόλης ή ιδιώτες μαζικής κατανάλωσης εφήμερων αγαθών και ενεστώτος χρόνου;

Το νέο αντικαταθίσταται σύντομα από το νεώτερο αλλά πότε παλιώνει το παλιό; Το νόημα του κόσμου δεν είναι αναλώσιμο, υπερβαίνει το παρόν. Η τέχνη μας διεκδικεί μίαν απόδραση από τον χρόνο που μας δαπανά κυλώντας αδαπάνητος. Τεκμηριώνει ένα αίτημα αθανασίας. Σώζει απ' τη λήθη μίαν εικόνα και την ανάγει σε α-λήθεια, προσβλέποντας την αιωνιότητα.

Αλεξάνδρα Μουρίκη

Ιστορικός, αν-ιστορικός, υπερ-ιστορικός χρόνος ή η μεταμόρφωση και ο άλλος χρόνος της τέχνης

Υπάρχουν αρκετοί τρόποι προσέγγισης της σχέσης τέχνης και χρόνου· η σχέση αυτή μπορεί να αναφορά τον τρόπο που ατομικά έργα τέχνης απεικονίζουν την εμπειρία του χρόνου, ή, επίσης, τους τρόπους με τους οποίους αντιλαμβανόμαστε το χρόνο της αισθητικής εμπειρίας. Το ερώτημα ωστόσο για τη σχέση μεταξύ τέχνης και χρόνου γενικά είναι διαφορετικού είδους. Πρόκειται για ένα ερώτημα σχετικά με τη χρονική φύση της ίδιας της τέχνης. Οι κύριες απαντήσεις που έχουν δοθεί στη δυτική παράδοση σχετικά με τη χρονική φύση της είναι είτε ότι η τέχνη είναι α-χρονική (αιώνια) είτε ότι είναι απολύτως προσδεσμένη στον ιστορικό χρόνο και υποκείμενη στις αλλαγές του. Καμία όμως δεν αποτελεί επαρκή εξήγηση του φαινομένου της επιβίωσης, αναβίωσης και συνύπαρξης εντελώς διαφορετικών μεταξύ τους και προερχόμενων από διαφορετικές ιστορικές περιόδους και πολιτισμούς έργων στο σύγχρονο κόσμο της τέχνης. Μέσα από την εξέταση της πρότασης του Μαλρώ για την έννοια της μεταμόρφωσης, της κριτικής επαναδιατύπωσής της από τον Μερλώ-Ποντύ, την έννοια της συγχρονίας στον Γκάνταμερ, θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί μια άλλη δυνατή προσέγγιση στο θέμα του χρόνου της τέχνης ως χρόνου διηνεκούς δημιουργίας και μεταμόρφωσης.

Σοφία Τσιράκη

Γραμμές ανατρεπτικής συνέχειας

Ανιχνεύεται η έννοια της Ιδέας και ο ρόλος της, ως γενεσιουργού στοιχείου της συνθετικής διαδικασίας σε χαρακτηριστικές χρονικές φάσεις. Η Ιδέα, ως το «πρώτο κινούν» μπορεί μέσα στο χρόνο, να αναζητηθεί στη σκέψη και πράξη σημαντικών δημιουργών. Αντίστοιχα, η ίδια η φύση της Ιδέας καθορίστηκε σε συγκεκριμένες ιστορικές στιγμές από μια ανατρεπτική αντίληψη του χρόνου και διαμόρφωσε ανάλογα έναν ανατρεπτικό τρόπο συγκρότησης του αρχιτεκτονικού χώρου, καθιστώντάς τον, ενίοτε, παραδειγματικό.

Η σύντομη αναφορά στη διδασκαλία της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, εντοπίζει διαχρονικά την Ιδέα και το ρόλο της στην εκπαιδευτική μέθοδο σημαντικών δασκάλων:

Η αποκρυπτογράφηση της έννοιας αυτής, ως εκκίνηση της σύνθεσης, κανονιστικό στοιχείο, ή ανανεωτική δύναμη δημιουργίας, φαίνεται να αποτελούν διαρκή στοιχεία μιας διδακτικής, εκκινώντας από τη σχολή της Beaux-Arts, το πέρασμα εμβληματικών προσωπικοτήτων από την Ευρώπη στην Αμερική και αντίστροφα, στις σχολές του διεθνούς και εντόπιου χώρου, έως και τις μέρες μας.

Πρόκειται για μια διαρκή κίνηση της σκέψης στο χώρο και το χρόνο, αναζητώντας διδακτικά ίχνη (άλλοτε ομόρροπα και άλλοτε αντίρροπα), αντιστικτικές συσχετίσεις, γραμμές ανατρεπτικής συνέχειας.

Χαιρετισμοί 19:00-19:30

Θεματική Συνεδρία 19:30-22:00

Στρογγυλή Τράπεζα: Αφιέρωμα Citylab•2017 στον Τάσο Μπίρη

Ανδρέας Γιακουμακάτος
Τάσος Μπίρης
Τάσης Παπαϊωάννου
Παναγιώτης Πάγκαλος

Σάββατο 07 Οκτωβρίου 2017

Συνεδρία 12:30-15:00

Αριστείδης Μπαλτάς

Χρόνος και χώρος: “Αισθητήριο του Θεού” ή επιστημολογικές διαφοροποιήσεις;

Για τις φυσικές επιστήμες ο χρόνος και ο χώρος αποτελούν έννοιες-πλαίσιο που δεν επιδέχονται γνωρίσματα ή εσωτερικές διαφοροποιήσεις. Οι σύγχρονες, ωστόσο προσεγγίσεις στις κοινωνικές και ιστορικές επιστήμες καθιστούν τις αντίστοιχες έννοιες επιστημονικά ενεργές, προσθέτοντάς τους γνωρίσματα και διαφοροποιώντας τες εσωτερικά. Θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε αυτές τις μεταλλάξεις, να διαπιστώσουμε τη λειτουργικότητά τους και να αποτιμήσουμε τη γνωσιακή τους επάρκεια.

Παναγιώτης Πάγκαλος

Το μέλλον της αρχιτεκτονικής ιστορίας

Ποιο εννοιολογικό νήμα ενώνει τις vedute του Piranesi με τα capricci του Canaletto και τα όνειρα του Cockerell; Το μέλλον της αρχιτεκτονικής ιστορίας καταγράφεται μ' έναν απροσδόκητο τρόπο, ώστε η απτή πραγματικότητα να υπερτερεί σε μύθο της φαντασίας και ο χρόνος να αποδεσμεύεται από τη γραμμική φύση του. Η απεικόνιση μετατρέπεται από αναπαραστατικό μέσο σε εργαλείο αναστοχασμού και το ιδεολογικό μήνυμα αρχίζει βαθμιαία ν' ανθίζει έως ότου δημιουργηθεί μια νέα τάξη του χρόνου, δίχως αίτιο και αιτιατό. Έτσι, γινόμαστε μάρτυρες μιας κατάστασης όπου το παρόν φαίνεται να υφίσταται δύο εξωγενείς πιέσεις: αφενός την υποτίμησή του σε σύγκριση με την επιβαλλόμενη «ανεκτίμητη αξία» ενός ιστορικού πολτού και αφετέρου την εξαφάνιση της μίας και μοναδικής ιστορικής αλήθειας. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ένα παρόν, που θα αναγκαστεί να βρει νέους τρόπους έκφρασης, διαφορετικούς από τους «αξεπέραστους» γονείς του, χρησιμοποιώντας το συμπυκνωμένο παρελθόν ως προειδοποίηση του αναπόφευκτου. Η ατμοσφαιρική ανακρίβεια, με την οποία το αληθινό ζευγαρώνει με το ιδεατό, εκφράζει τη συνείδηση της παρακμής του παρόντος και συγχρόνως μια εξοργισμένη κριτική στάση, η οποία προτάσσει ως φάρμακο τη συστηματική και αναλυτική ανασκόπηση της διαθέσιμης πολιτιστικής κληρονομιάς. Η οργάνωση του μέλλοντος εδράζεται στην αναδιοργάνωση της προσχηματισμένης ύλης και κυρίως

στην εκ νέου ανάγνωσή της υπό νέα εννοιολογικά πρίσματα, καθορισμένα από διαφορετικά πολιτικά ρεύματα.

Γιώργος Τριανταφύλλου

Διαδρομές

ως ρυθμιστές του ποιητικού χρόνου ανάγνωσης αρχιτεκτονικών εικαστικών και αρχαιολογικών επεισοδίων

Τέσσερις διαφορετικές περιπτώσεις ιδιότυπων αρχιτεκτονικών, εικαστικών και αρχαιολογικών επεισοδίων, που έχουν σαν κοινό γνώμονα τις διαδρομές και τον χρόνο ανάγνωσης, συγκροτούν το αντικείμενο αυτής της εισήγησης. Σαφώς οριοθετημένες, ελαφρώς υπερυψωμένες με ικανό μήκος, διαδρομές με διευρύνσεις και στενωπούς, κενά και πλήρη, χώρους στάσης και βαθμίδες μικρού-ανεπαίσθητου ύψους, εντάσσονται προσεκτικά στους χώρους επέμβασης. Έχουν σαν στόχο την επιμήκυνση του ποιητικού χρόνου ανάγνωσης, που επιβάλλει μια διαφορετική νοητική και συναισθηματική προσέγγιση.

Στα έργα που θα παρουσιαστούν η αρχιτεκτονική συνδιαλέγεται με την τέχνη με διαφορετικούς κάθε φορά τρόπους, σε χώρους του παρόντος και του παρελθόντος, παραδοσιακούς ή αρχαιολογικούς, αλλά και στην ίδια την φύση.

Κωνσταντίνος Μωραΐτης

Τοπία πολιτικής διάρκειας

Το τελευταίο διάστημα μας απασχολεί, ολοένα και εντονότερα, η αντίληψη του τοπίου ως πεδίο διαρκούς μεταβολής, φυσικής μεταβολής και βέβαια μεταβολής κοινωνικής. Επεκτείνουμε έτσι θεωρητικές θέσεις, επιστημονικές διαπιστώσεις και κοινωνικές διαισθήσεις που χαρακτηρίζουν τα Δυτικά τουλάχιστον ήθη, για διάστημα δυο σχεδόν αιώνων. Εντούτοις, παρά τη βεβαιότητά μας για την αναντίρρητη, διαρκή φυσική και κοινωνική αλλαγή, εξακολουθούμε να διατυπώνουμε την ανάγκη μας, την έμμονη ανάγκη μας, για σταθερές αναφορές του νεώτερου πολιτισμού μας. Κάποιες από αυτές, με πολιτικό εντέλει χαρακτήρα, παραπέμπουν σε υποδείγματα καταγωγικού για τις Δυτικές κοινωνίες τοπίου, εστιάζοντας τις επιλογές τους σε δυο κύρια προσεγγίσεις.

Αν η πρώτη από τις προηγούμενες αντιστοιχεί στην Ιταλική Ρώμη, η δεύτερη σαφέστατα παραπέμπει στο Αθηναϊκό και ευρύτερα στο Ελληνικό τοπίο. Ας

επιμένουμε σε αυτήν την τελευταία ιδιαίτερα. Είτε την απορρίψουμε ως επίπλαστο ιδεολόγημα είτε αναγνωρίσουμε την κεντρική της σημασία στο πλαίσιο της νεότερης Δυτικής και εντέλει της παγκόσμιας ιστορίας, είμαστε προφανώς υποχρεωμένοι να την εξετάσουμε με την απαραίτητη σοβαρότητα.

Συνεδρία 16:30-18:30

Νίκος Τσούχλος

Μουσικές του χρόνου

Ο ήχος είναι από τη φύση του φαινόμενο χρονικό, αναρίθμητοι είναι οι στοχαστές που προσέφυγαν στο παράδειγμα της ακουστικής εμπειρίας για να αποσαφηνίσουν τους διάφορους περί χρόνου στοχασμούς τους, και η μουσική πάντοτε δέσποζε ως η κατ' εξοχήν τέχνη του χρόνου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση ότι, πίσω από διαφορετικές περί χρόνου προσεγγίσεις, κρύβονται κάθε φορά εγγενώς διαφορετικά μουσικά ιδιώματα: ότι λ.χ. οι μουσικές αναφορές που γίνονται κατά κόρον στην κλασική φαινομενολογία περί εσωτερικής συνείδησης του χρόνου μοιάζουν να παραπέμπουν κατ' εξοχήν στο τονικό ιδίωμα, ενώ άλλα μουσικά ιδιώματα -εκείνο ενός Stravinsky ή ενός Stockhausen- συνδέονται εγγενώς με περί χρόνου αντιλήψεις ριζικά διαφορετικές από εκείνες της κλασικής φαινομενολογικής προσέγγισης. Έτσι, γεννάται η υποψία ότι μεγάλα κεφάλαια της ιστορίας της μουσικής θα μπορούσαν να ιδωθούν παράλληλα με διαφορετικές περί χρόνου προσεγγίσεις, κατά κάποιον τρόπο σαν διαφορετικές ιστορικές 'μελοποιίες' σημαντικών κεφαλαίων του χρονικού βιώματος.

Σουζάνα Αντωνακάκη

Ηχητικοί όγκοι και ορατές διάρκειες

Με αφετηρία την αμοιβαία σχέση μουσικής-αρχιτεκτονικής προσεγγίζεται συνοπτικά το νόημα της διάρκειας στη συνθετική διαδικασία της αρχιτεκτονικής. Κάποια σχόλια τα οποία αναφέρονται στη δίδυμη σχέση χρόνος-διάρκεια παραπέμπουν στις ενδιάμεσες παύσεις κατώφλια-κόμβους, αρθρώσεις και στη σημασία της κίνησης ανάμεσα στις ενότητες των χώρων που προκύπτουν συνήθως από την αναδιατύπωση του δεδομένου προγράμματος.

Η διάρκεια παραπέμπει στις φάσεις του σχεδιασμού με έμφαση στο σκαρίφημα-σκίτσο. Με το σκίτσο είναι δυνατή η πρώτη αναγνώριση του «κατοικείν», καθώς

και η διερεύνηση των δεδομένων που αναφέρονται στις ανάγκες και στις επιθυμίες των κατοίκων όσο και οι προσαρμογές που προκύπτουν συχνά στο διάστημα του σχεδιασμού, της κατασκευής ή ακόμα και της κατοίκησης.

Η επιλεκτική μνήμη επιλέγει τους δασκάλους τα διαβάσματα και τα ταξίδια που σημάδεψαν τον αρχιτεκτονικό μας βίο. Αλλά όπως γράφει ο Gaston Bachelard: «Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η ανάμνηση δεν διδάσκεται χωρίς ένα διαλεκτικό έρεισμα στο παρόν ή αλλιώς ειπωμένο «η διάρκεια προϋποθέτει να επανατοποθετήσουμε τις μνήμες μας σαν πραγματικά γεγονότα σε ένα περιβάλλον ελπίδας ή ανησυχίας σε ένα διαλεκτικό κυματισμό». Πρόκειται για τη γόνιμη σχέση με το παρελθόν που με τη στοχαστική του ευαισθησία ο συγγραφέας προσεγγίζει στο βιβλίο του: Η διαλεκτική της διάρκειας.

Δημήτρης Αντωννάκης

Σκιές από το παρελθόν - Τρία σχόλια και ένα παράδειγμα

Οι παιδικές αναμνήσεις, οι εμμονές, ο χρόνος που φεύγει, η αρχιτεκτονική, εικόνες που στοιχειοθετούν ένα σύμπαν που μας παρακολουθεί.

Τα έργα που προκύπτουν καθώς οι εποχές αλλάζουν και η συσχέτισή τους. Το Πριν με το Βλέμμα του Τώρα, η επανεξέταση των αποφάσεων, τα δικά μας λάθη, οι αστοχίες των άλλων, ο έλεγχος της πορείας και η επιθυμία για τη διόρθωσή της στο Μετά...

Συνεδρία 19:00-22:00

Χάρης Βλαβιανός

Η έννοια του χρόνου στα *Τέσσερα κουαρτέτα* του Τ. Σ. Έλιοτ

Στην παρουσίασή μου των *Τεσσάρων Κουαρτέτων* του Τ. Σ. Έλιοτ, έργο που αποτελεί μία από τις εμβληματικότερες συνθέσεις στην ιστορία της αγγλόφωνης ποίησης, θα αναλύσω τον τρόπο που ο Έλιοτ στοχάζεται πάνω στην έννοια του χρόνου και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην προσπάθειά του να μετουσιώσει τον στοχασμό αυτό σε λέξεις. Θα διαβάσω σχετικά αποσπάσματα από τη μετάφρασή μου των *Κουαρτέτων* και θα ακουστεί και ο ίδιος ο Έλιοτ να απαγγέλει το ποίημά του.

ώρα	αίθ.	Πέμπτη 05/10	αίθ.	Παρασκευή 06/10	ώρα		
10:00-10:30	παλαιά βιβλιοθήκη	εγγραφές	παλαιά βιβλιοθήκη	work-session 4	10:00-10:30		
10:30-11:00					10:30-11:00		
11:00-11:30		11:00-11:30					
11:30-12:00		11:30-12:00					
12:00-12:30		εισαγωγή θεματολογία	12:00-12:30				
12:30-13:00			12:30-13:00				
13:00-13:30			13:00-13:30				
13:30-14:00		ομάδες εργασίας	13:30-14:00				
14:00-14:30		διάλειμμα	14:00-14:30				
14:30-15:00		ξενάγηση στην Αθήνα work-session 1	αίθουσα de Chirico		14:30-15:00		
15:00-15:30	15:00-15:30						
15:30-16:00	15:30-16:00						
16:00-16:30	16:00-16:30						
16:30-17:00	16:30-17:00						
17:00-17:30	17:00-17:30						
17:30-18:00	17:30-18:00						
18:00-18:30	18:00-18:30						
18:30-19:00	18:30-19:00						
19:00-19:30	19:00-19:30						
19:30-20:00	παλαιά βιβλιοθήκη	διάλειμμα	παλαιά βιβλιοθήκη	work-session 2	19:30-20:00		
20:00-20:30					20:00-20:30		
20:30-21:00		work-session 2			20:30-21:00		
21:00-21:30					21:00-21:30		
21:30-22:00					21:30-22:00		
22:00-22:30		work-session 3			παλαιά βιβλιοθήκη	work-session 5	22:00-22:30
22:30-23:00							22:30-23:00
23:00-23:30							23:00-23:30
23:30-00:00							23:30-00:00

ώρα	αίθ.	Σάββατο 07/10	αίθ.	Κυριακή 08/10	ώρα	
10:00-10:30	παλαιά βιβλιοθήκη	work-session 6	παλαιά βιβλιοθήκη	work-session 8	10:00-10:30	
10:30-11:00					10:30-11:00	
11:00-11:30					11:00-11:30	
11:30-12:00					11:30-12:00	
12:00-12:30					12:00-12:30	
12:30-13:00	αίθουσα de Chirico	διάλειμμα		work-session 9	12:30-13:00	
13:00-13:30		Α. Μπαλάς Χρόνος και χώρος: "Αισθητήριο του Θεού" ή επιστημολογικές διαφοροποιήσεις;			13:00-13:30	
13:30-14:00		Π. Πάγκαλος Το μέλλον της αρχιτεκτονικής ιστορίας			13:30-14:00	
14:00-14:30		Κ. Μωραΐτης Τοπία πολιτικής διάρκειας			14:00-14:30	
14:30-15:00		συζήτηση			14:30-15:00	
15:00-15:30		διάλειμμα			work-session 10	15:00-15:30
15:30-16:00						15:30-16:00
16:00-16:30						16:00-16:30
16:30-17:00						16:30-17:00
17:00-17:30						17:00-17:30
17:30-18:00		Ν. Τσούχλος Μουσικές του χρόνου			17:30-18:00	
18:00-18:30		Σ. Αντωνακάκη Ηχητικοί όγκοι και ορατές διάρκειες			18:00-18:30	
18:30-19:00		Δ. Αντωνακάκης Χωρίς τίτλο			18:30-19:00	
19:00-19:30		συζήτηση			19:00-19:30	
19:30-20:00		διάλειμμα			παρουσίαση ομάδων	19:30-20:00
20:00-20:30	Χ. Βλαβιανός Η έννοια του χρόνου στα Τέσσερα κουαρτέτα του Τ.Σ. Έλιοτ	20:00-20:30				
20:30-21:00	Ι. Μπουκοβίνας Ουμανιστικές σπουδές και Ογκολογία: Σχέση ζωής χαμένη ...και επαναθεωρημένη. Η αποτύπωση της βιογραφίας του ασθενούς	20:30-21:00				
21:00-21:30	Γ. Ξηροπαΐδης Χρόνος Ασθένεια Θάνατος Απόπειρα μιας φαινομενολογικής ανάλυσης της ανθρώπινης περατότητας	21:00-21:30				
21:30-22:00	συζήτηση	21:30-22:00				
22:00-22:30	παλαιά βιβλιοθήκη	work-session 7		22:00-22:30		
22:30-23:00				22:30-23:00		
23:00-23:30				23:00-23:30		
23:30-00:00				23:30-00:00		

Ιωάννης Μπουκοβίνας

Ουμανιστικές σπουδές και Ογκολογία:

Σχέση ζωής χαμένη ... και επαναθεωρημένη

Η αποτύπωση της βιογραφίας του ασθενούς

Ο ογκολογικός ασθενής δεν είναι μόνον ιατρικό πρόβλημα, αλλά και ψυχολογικό, κοινωνικό, φιλοσοφικό. Ακόμη και ο χώρος υποδοχής του θα πρέπει να διέπεται από δωρικές και οικολογικές γραμμές. Το ζύγισμα της προσωπικότητας του ασθενούς, η προσέγγιση ανάλογα του πνευματικού επιπέδου του, η αντίληψη των ιδιαιτεροτήτων: ψυχικών-ψυχολογικών, κοινωνικών -οικονομικών, φιλοσοφικών-θρησκευτικών, ατομικών-σεξουαλικών και η έλλειψη αντίστοιχων υποδομών αφήνει τον ογκολόγο στρουθίον μόνον εμπρός στον ασθενή. Επιπλέον η βασική του εκπαίδευση συνήθως εξαντλείται σε θετικές επιστήμες, που τις κατέχει άριστα, ενώ λείπει η πολυεπίπεδη κοινωνική, φιλοσοφική και ψυχολογική εκπαίδευση, που η έλλειψη της σε άπειρα χέρια και σε ένα σύστημα που δεν προστατεύει οικονομικά και τον ασθενή και τον ιατρό οδηγεί σε πολλών ειδών στρεβλώσεις.

Είναι ουσιαστικό για τον ογκολόγο να έχει επίγνωση της δυναμικής της προσωρινής φύσης της Αλήθειας και της σχετικότητας της φύσης της αυτονομίας του ασθενούς, δίνοντας προτεραιότητα, εκτός των κλινικών αναγκαιοτήτων, στην επικοινωνία, στις σχέσεις, στις κοινωνικές, ηθικές και πνευματικές παραμέτρους, σε ότι τελικά μπορεί να ορισθεί ως η βιογραφία του ασθενούς. Και αυτό φαίνεται περισσότερο στο σύγχρονο, πολιτιστικό taboo της άρνησης του θανάτου. Η πυρηνική οικογένεια και η ικανότητα της ιατρικής επιστήμης να παρατείνει τη ζωή με ποιοτικό τρόπο έχουν συμβάλλει στη διαδικασία αποξένωσης μας από τον φυσιολογικό κύκλο της ζωής. Από την άλλη πλευρά ζούμε σε μια εποχή όπου η κοινωνική συνείδηση εξελίσσεται γρήγορα και οι φυλετικές διακρίσεις μαζί με τα αμφισβητήσιμα θρησκευτικά δόγματα δεν κάνουν πλέον τόσο μεγάλη αίσθηση σε έναν υπερφορτωμένο, πολυπολιτισμικό κόσμο.

Αυτό που έχουμε ανάγκη σαν γιατροί και ειδικά εμείς οι ογκολόγοι είναι να σταθούμε όρθιοι στα συνεχή βιο-ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν στην κλινική πρακτική και για τα οποία ο κορμός των αξιών μας δεν μπορεί παρά να βασίζεται στην ουμανιστική εκπαίδευση της εμπάθειας, της δικαιοσύνης, του εθελοντισμού, της ακεραιότητας, της σωφροσύνης.

Γιώργος Ξηροπαϊδής
Χρόνος Ασθένεια Θάνατος
Απόπειρα μιας φαινομενολογικής ανάλυσης της ανθρώπινης περατότητας

I

Η περιέργεια και ο φόβος είναι δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συνήθους προσέγγισης στον θάνατο για τα οποία ο Martin Heidegger, ένας από τους σημαντικότερους φιλοσόφους του εικοστού αιώνα, δεν τρέφει ιδιαίτερη συμπάθεια. Είναι αναυθεντικά αισθήματα, επειδή είναι δύο τρόποι με τους οποίους αποφεύγουμε να σχετίσουμε τον θάνατό με τον εαυτό μας. Ο θάνατος αντιμετωπίζεται ως κάτι έξω από εμένα, ως κάτι που συμβαίνει σε άλλους, όχι σε μένα.

Το γνωστό επιχείρημα του Επίκουρου είναι ένα παράδειγμα αυτού που ο Heidegger απαξιώνει ως αναυθεντική στάση απέναντι στον θάνατο. Βασίζεται σε μian αφελή σύλληψη του χρόνου. Ο χρόνος δεν είναι μια σειρά από «στιγμιαία τώρα» η οποία κάπου προς το τέλος φτάνει σε ένα τελικό «στιγμιαίο τώρα» και μετά εκβάλλει στον θάνατο. Για τον Γερμανό φιλόσοφο, το παρόν, το μέλλον και το παρελθόν είναι αλληλένδετα, και οι ζωές μας δεν θα ήταν η ζωή όπως την γνωρίζουμε, εάν η σύνδεση αυτή αποτύγχανε. Η ανθρώπινη ζωή δεν λαμβάνει χώρα μέσα στον χρόνο, αλλά διαστίζεται πλήρως από τον χρόνο. Ο θάνατος δεν είναι κάτι έξω από εμένα, ούτε είναι μια οντότητα, αλλά είναι ο δικός μου τρόπος ύπαρξης. Καθένας από εμάς σχετίζεται ήδη με τον δικό του θάνατό. Ο άνθρωπος είναι ένα είναι-προς-θάνατον. Το να ασχολούμαστε με τον θάνατο δεν σημαίνει ότι τον σκεφτόμαστε συνεχώς ως κάτι που ολοκληρώνει τη ζωή μου. Ο θάνατος δεν κλείνει τον κύκλο της ζωής, αλλά τη διανοίγει, την αρθρώνει, της δίνει ρυθμό και την καθιστά δυνατή. Δεν είναι εχθρός, είναι φίλος. Θα μπορούσαμε να διευκρινίσουμε τη θέση του Heidegger παραπέμποντας σε όλες εκείνες τις ιστορίες, στις οποίες ο ήρωας βρίσκει το ελιξίριο της αιώνιας ζωής, αλλά η κατάληξη είναι να γεμίζει με ενοχές και τύψεις. Ο ήρωας χάνει κάτι που οι υπόλοιποι έχουν. Δεν μπορεί να πεθάνει. Η ανικανότητα να πεθάνει είναι ένας περιορισμός. Μπορούμε να ζούμε μονάχα όταν μπορούμε να πεθάνουμε, όταν υπάρχει ένας ορίζοντας.

II

Ο Heidegger επικρίνεται επειδή εσωτερίκευσε τον θάνατο. Και πράγματι, όταν αναφέρεται στον Tolstoy, ο Heidegger δεν στρέφει την προσοχή του στον πόνο που νιώθει ο Ivan Ilych, ούτε πουθενά αλλού δεν φαίνεται να ενδιαφέρεται για τον

ανθρώπινο πόνο, για ό,τι ο Γερμανός ψυχίατρος Viktor Emil von Gebsattel αποκαλεί «θανάσιμο θάνατο». Στον Heidegger, ο θάνατος δεν έχει τίποτα το εξωτερικό. Η ανάλυσή του εστιάζει αποκλειστικά στον εννοηματοωμένο θάνατο, από τον οποίο οι ζωές μας αντλούν προσανατολισμό. Αλλά ο θάνατος, όπως το ξέρουμε, έχει ένα στοιχείο αποπροσανατολιστικό. Είναι ένα «εγγενές κακό», όπως ισχυρίζεται ο Αμερικανός φιλόσοφος Thomas Nagel. Ένα άτομο που πονά σέρνεται από τον πόνο, νιώθει τρομοκρατημένο και ανίσχυρο, επειδή δεν μπορεί να τον αντέξει. Αυτό που είναι επώδυνο στον πόνο είναι ότι έχει ένα βάθος από όπου μας επιτίθεται κάτι που είναι πολύ χειρότερο από τον πόνο στον οποίο είμαστε τώρα εκτεθειμένοι.

Ο Γάλλος φιλόσοφος Emmanuel Levinas αποκαλεί «θάνατο» αυτό το κάτι που στρέφεται εναντίον μας και μας χτυπάει από όλες τις πλευρές. Αυτός ο θάνατος δεν είναι ούτε τέλος ούτε ορίζοντας, αλλά κάτι που δεν μπορεί να εντοπιστεί. Ο θάνατος, όπως εδώ αποκαλύπτεται, μας αφαιρεί κάθε δυνατότητα αυτοελέγχου. Καθώς δεν μας δίνει τίποτα για να στηριχτούμε, ο θάνατος δεν μας επιτρέπει να προβλέψουμε την επίθεσή του και να προετοιμαστούμε γι' αυτόν. Επειδή ο θάνατος δεν είναι κάτι, δεν μπορεί να υπάρχει φόβος. Αλλά μπορεί να υπάρχει αγωνία! Είναι τρομακτικός επειδή εγκλωβίζει όπως στην ιστορία του Edgar Allan Poe όπου οι τέσσερις τοίχοι ενός δωματίου έρχονται κατά πάνω μας και από όπου δεν υπάρχει διαφυγή. Ο θάνατος είναι πράγματι μέσα στη ζωή, αλλά μάλλον σαν μια ταινία, σαν ένα παράσιτο που ζει στα έντερα και μας κατατρώνει τα σωθικά, χωρίς να μπορούμε να το καταστρέψουμε. Αυτό εξηγεί γιατί η αγωνία μας απέναντι στον θάνατο παίρνει τη μορφή ενός ενδιάμεσου χώρου: η αγωνία να ταφούμε ζωντανοί, η αγωνία ότι οι νεκροί δεν είναι νεκροί ή ότι μπορούν να επανέλθουν στη ζωή, όπως στο περίφημο έργο του George Romero, *The Night of the Living Dead*. Η αγωνία ότι μπορεί να γίνουμε ζωντανοί νεκροί και τελικά η αγωνία ότι εκείνοι που θεωρούσαμε νεκρούς εξακολουθούν να φαίνονται ζωντανοί.

Οι ταινίες τρόμου μας δείχνουν κάτι για τη θέση που κατέχει ο θάνατος στη δυτική μας κοινωνία. Δεν έχει εξαφανιστεί· έχει εξοριστεί. Αλλά επιστρέφει, στις οθόνες για παράδειγμα, όπου γίνεται προσπάθεια να αναπαρασταθεί το μη αναπαραστήσιμο και να τεθεί υπό έλεγχο. Αυτό που εδώ επιστρέφει, είναι, όπως τονίζει ο Γάλλος ιστορικός Philippe Ariès, κάτι από το οποίο η κοινωνία μας επιδιώκει να απομακρυνθεί με όλες τις δυνάμεις της: όχι τόσο η αγωνία μας απέναντι στον θάνατο, αλλά η αδυναμία μας απέναντι σε αυτή την αγωνία. Όλες αυτές οι ταινίες μας αποδίδουν μια δύναμη που εντέλει δεν έχουμε, καθώς ο θάνατος που προκαλεί αγωνία δεν

είναι μια δυνατότητα, αλλά, όπως θα έλεγε ο Levinas, είναι μια αδυνατότητα. Δεν είναι κάτι που μπορούμε να το διαχειριστούμε, αλλά κάτι που μας αναγκάζει να γονατίσουμε. Ένας τέτοιος θάνατος φαίνεται να καθιστά μια τέχνη του θνήσκειν αδύνατη.

(4) ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ (ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΑ)

Σταύρος Αλιφραγκής

Δρ Αρχιτέκτων, Διδάσκων, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΑΠΘ

Ο δρ Σταύρος Αλιφραγκής είναι αρχιτέκτων με προπτυχιακές σπουδές στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ (2002), μεταπτυχιακές σπουδές στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου του Cambridge (2003) και τη Σχολή Αρχιτεκτόνων του Ε.Μ.Π. (2004), διδακτορική διατριβή στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου του Cambridge (2010) και μεταδιδακτορική έρευνα στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2012). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζουν στην ιστορική μελέτη των αναπαραστατικών μηχανισμών της αρχιτεκτονικής και της πόλης μέσα από το σχέδιο, τη λογοτεχνία, τη φωτογραφία και τον κινηματογράφο. Έχει συμμετοχές σε συνέδρια, ενώ κείμενά του έχουν δημοσιευθεί σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά και βιβλία. Έχει διδάξει Σχέδιο, Ιστορία της Αρχιτεκτονικής, Ιστορία της Τέχνης, Αναπαραστάσεις, Ντοκιμαντέρ και Αστικό Σχεδιασμό στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, στα Τμήματα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, του Πανεπιστημίου Πατρών και του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και επικουρικά στη Σχολή Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου του Cambridge.

Σουζάνα Αντωννάκη

Επίτιμη διδάκτωρ Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Αρχιτέκτων, Atelier66

Είναι απόφοιτος της Αρχιτεκτονικής Σχολής Ε.Μ.Π. 1959. Έκτοτε συνεργάζεται με τον Δημήτρη Αντωννάκη. Το 1965 Ιδρύουν μαζί με τον Δημήτρη Αντωννάκη και με άλλους συναδέλφους τους το Εργαστήριο 66 - αργότερα Α66. Μέλος του Δ.Σ. του Σ.Α.Δ.Α.Σ. 1971-72 και Πρόεδρος του τμήματος Αρχιτεκτόνων του Τ.Ε.Ε. 1982-84 και ταυτόχρονα Μέλος της Εθνικής Γραμματείας της Υ.Ι.Α. (1982-2002). Guest Lecturer στο International Design Seminar μετά από πρόσκληση του καθηγητή Herman Hertzberger, T.U. Delft 1987, και Split 1988. Αρθρογραφούσε στην εφημερίδα τα ΝΕΑ στο διάστημα 1998-2011. Έργα της και κείμενά της καταχωρήθηκαν στο International Archive of Women in Architecture (IAWA) V.P. & S.U. Virginia. Είναι Αντεπιστέλλον μέλος της Académie d' Architecture 1995. Ανεκνήριχθη Επίτιμη

διδάκτωρ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 2007 και Επίτιμη διδάκτωρ του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης το 2016.

Δημήτρης Αντωνακάκης

Επίτιμος διδάκτωρ Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Αρχιτέκτων, Atelier66

Ο Δημήτρης Αντωνακάκης είναι απόφοιτος της Αρχιτεκτονικής Σχολής Ε.Μ.Π. 1958. Έκτοτε συνεργάζεται με τη Σουζάνα Αντωνακάκη. Διδάσκει ως επιμελητής στην Αρχιτεκτονική Σχολή 1958-92. Μέλος του Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ και ταμίας (1962-63). Το 1965 Ιδρύουν μαζί με τη Σουζάνα Αντωνακάκη και με άλλους συναδέλφους τους το Εργαστήριο 66 - αργότερα Α66. Το 1975 (-1978) εκλέγεται πρόεδρος του ΕΔΠ Ε.Μ.Π., και αργότερα (1977-78) αντιπρόεδρος του Κεντρικού Συμβουλίου του ΕΔΠ. Υποψήφιος για καθηγητής δύο φορές στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Ε.Μ.Π. (1978 και 1990). Δεν εκλέγεται. Το 1993 παραιτείται από το Ε.Μ.Π. Το 1994 προσκαλείται ως επισκέπτης καθηγητής στη Βοστώνη στο Μ.Ι.Τ. όπου διδάσκει μέχρι το 1999. Στην Ελλάδα διδάσκει ως επισκέπτης καθηγητής μετά από πρόσκληση στο Ε.Μ.Π. (1997-1998) και στο Πανεπιστήμιο Πατρών (1999-2000). Το 1997 εκλέγεται καλλιτεχνικός διευθυντής του Κέντρου Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου (ΚΑΜ), Χανιά Κρήτης, μέχρι το 2011 που απομακρύνεται από τη θέση του. Είναι αντεπιστέλλον μέλος της Académie d' Architecture (1995). Ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτωρ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 2007 και επίτιμος διδάκτωρ του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης το 2016.

Χάρης Βλαβιανός

Ποιητής, Μεταφραστής, δοκιμιογράφος

Ο Χάρης Βλαβιανός γεννήθηκε στη Ρώμη το 1957. Σπούδασε Οικονομικά και Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Μπρίστολ και Ιστορία και Πολιτική Θεωρία στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Έχει εκδώσει δώδεκα ποιητικές συλλογές, με πιο πρόσφατες τις συλλογές *Διακοπές στην πραγματικότητα* (2009) [Βραβείο του περιοδικού *Διαβάζω* (2010)] και *Σονέτα της συμφοράς* (2011), καθώς και τρεις συλλογές δοκιμίων. Το βιβλίο του *Η ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας σε 100 χαϊκού: από τους Προσωκρατικούς έως τον Ντερριντά*, μεταφρασμένο στα αγγλικά από τον Peter Mackridge, κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις *Dedalus*. Έχει μεταφράσει σημαντικά έργα κορυφαίων Αμερικανών και Ευρωπαίων ποιητών,

όπως των: Walt Whitman, Ezra Pound, John Ashbery, William Blake, Zbigniew Herbert, Fernando Pessoa, e.e. cummings, Michael Longley, Wallace Stevens και Anne Carson. Το 2013 κυκλοφόρησε η μετάφρασή του των *Τεσσάρων Κουαρτέτων* του T.S. Eliot, σύνθεσης εμβληματικής στην ιστορία της λογοτεχνίας. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες και συλλογές του έχουν εκδοθεί στην Αγγλία, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στη Σουηδία, στην Ολλανδία, στην Ιρλανδία και στην Ισπανία. Διευθύνει το περιοδικό *Ποιητική*. Διδάσκει Ιστορία και Ιστορία των Ιδεών στο Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος και είναι υπεύθυνος εκδόσεων στις εκδόσεις «Πατάκη». Πριν από ένα χρόνο εξέδωσε το πρώτο του μυθιστόρημα με τίτλο *Το αίμα νερό*. Πρόσφατα κυκλοφόρησε το βιβλίο του, *Το κρυφό ημερολόγιο του Χίτλερ: Φυλακές Λάντσμπεργκ, Νοέμβριος 1923 - Δεκέμβριος 1924*, που αποτελεί ένα ψυχογράφημα του αιμοσταγούς δικτάτορα.

Ανδρέας Γιακουμακάτος

Καθηγητής Αρχιτεκτονικής, Τμήμα Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης, ΑΣΚΤ

Ο Ανδρέας Γιακουμακάτος είναι καθηγητής Αρχιτεκτονικής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Προηγουμένως δίδαξε ιστορία της αρχιτεκτονικής στα Πανεπιστήμια Φλωρεντίας και Θεσσαλονίκης. Έχει διδάξει ακόμη στα πανεπιστήμια της Βαρκελώνης και του Μιλάνου, και είναι επισκέπτης καθηγητής στην αρχιτεκτονική σχολή του Πανεπιστημίου Τεχνών του Τόκιο. Υπήρξε ιδρυτής του ελληνικού Docomomo (1990), επίτροπος της Ελλάδας στην Μπιενάλε αρχιτεκτονικής της Βενετίας και διευθυντής του Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής (στο πλαίσιο αυτό, το 2000, εισηγήθηκε τη θεσμοθέτηση των Βραβείων Αρχιτεκτονικής του ΕΙΑ, των πρώτων βραβείων αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα). Από το 1982 υπήρξε επίσης ειδικός συνεργάτης των περιοδικών «Αρχιτεκτονικά Θέματα» και «Θέματα Χώρου + Τεχνών», ενώ από το 1987 γράφει στην εφημερίδα «Το Βήμα» για ζητήματα αρχιτεκτονικής και πολιτισμού. Οι δημοσιεύσεις του (βιβλία, μονογραφίες, συμμετοχές σε συνέδρια, ερευνητικά δοκίμια, άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά και κατάλογοι εκθέσεων στα ελληνικά και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες) υπερβαίνουν τις 400. Είναι μέλος του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Νεφέλη Κυρκίτσου

Αρχιτέκτων, Msc Architectural Association, Υποψήφια Διδάκτωρ ΕΜΠ

Η Νεφέλη Κυρκίτσου είναι απόφοιτος του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών (2008). Ολοκλήρωσε με επιτυχία μεταπτυχιακές σπουδές

(Master of Arts) με θέμα Housing and Urbanism στην Architectural Association School of Architecture στο Λονδίνο (2009) και τώρα εκπονεί τη διδακτορική διατριβή της στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Ε.Μ.Π. Το αντικείμενο της έρευνάς της αφορά στη βαθύτερη κατανόηση των έργων τέχνης και αρχιτεκτονικής μέσω της ψυχαναλυτικής προσέγγισης: αναζητά τα ψυχαναλυτικά εργαλεία και τις μεθόδους που θα μπορούσαν να αποκαλύψουν την, ενίοτε συνειδητή και άλλοτε ασυνειδητή, πρόθεση του δημιουργού, η οποία εκφράζεται στη μορφή. Από το 2017 είναι φοιτήτρια του τμήματος Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ μέσω της διαδικασίας των κατατακτήριων εξετάσεων. Έχει δημοσιεύσεις σε Πρακτικά συνεδρίων και έχει κάνει μαζί με τους Πετρίδου Β. και Πάγκαλο Π. τη συνεπιμέλεια του τόμου *Εργάζομαι άρα κατοικώ: η περίπτωση του συγκροτήματος κατοικιών των μεταλλείων Μπάρλου στο Δίστομο Βοιωτίας, των Δ. & Σ. Αντωνακάκη*, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα 2012.

Αναστάσιος Μ. Κωτσιόπουλος

Αρχιτέκτων, ομότιμος καθηγητής ΑΠΘ, αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και αποφοίτησε από το Πειραματικό Σχολείο. Σπούδασε στο Α.Π.Θ. (δίπλωμα αρχιτέκτονα 1970, διδακτορικό δίπλωμα 1976, υφηγεσία 1982) και στο University of Edinburgh (Ph.D. 1980). Δίδαξε αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και θεωρία αρχιτεκτονικής στο Α.Π.Θ. από το 1971, αρχικά ως επιμελητής, εν συνεχεία ως υφηγητής και, επί 25 χρόνια έως το 2013, ως καθηγητής. Είναι σήμερα ομότιμος καθηγητής του Α.Π.Θ. Το 2008 εξελέγη αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών στην Έδρα του Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού της Τάξης των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών. Μαζί με τους συνεργάτες του, έχουν εκτεταμένο αρχιτεκτονικό έργο με βραβεία και διακρίσεις εντός και εκτός Ελλάδος και περίπου 230 δημοσιεύσεις θεωρίας και έργων, μεταξύ των οποίων τα βιβλία «Κριτική της αρχιτεκτονικής θεωρίας» (1985, 1992) και «Η αρχιτεκτονική σε περίοδο κρίσης» (2010). Το αρχιτεκτονικό έργο μαζί με ορισμένα σχέδια του Α. Κωτσιόπουλου παρουσιάστηκαν σε μονογραφική έκθεση του Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής (Μουσείο Μπενάκη 2011, και Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών 2012, επιμέλεια: Α. Σκιαδά) ταυτόχρονα με την έκδοση της μονογραφίας «Α.Μ. Κωτσιόπουλος και συνεργάτες αρχιτέκτονες: μια διαδρομή στα όρια του μοντέρνου» (2011, επιμέλεια: Α. Γιακουμακάτος, εκδόσεις Κτίριο).

Ανδρέας Λάζαρης

Αρχιτέκτων, Αρχιτεκτονικό Γραφείο Ανδρέα Λάζαρη

Ο Ανδρέας Λάζαρης γεννήθηκε στην Πάτρα. Από το 1981 μέχρι το 1984 επισκέφθηκε την Αρχιτεκτονική Σχολή του Πανεπιστημίου του Kaiserslautern Γερμανίας, όπου παρέλαβε το προδίπλωμα Αρχιτεκτονικής και από το 1984 μέχρι το 1988 επισκέφθηκε την Αρχιτεκτονική Σχολή του Πανεπιστημίου του Hannover Γερμανίας, όπου παρέλαβε το δίπλωμα Αρχιτεκτονικής. Το 1988 διακρίθηκε με βραβείο για φοιτητές αρχιτεκτονικής και εργάστηκε, ως φοιτητικός επιστημονικός βοηθός (tutor), στο Ινστιτούτο για Θεωρία και Σχεδιασμό της Αρχιτεκτονικής στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Πανεπιστημίου του Αννόβερου, καθώς και στο Αρχιτεκτονικό Γραφείο Stadt und Haus στο Αννόβερο. Από το 1988 μέχρι σήμερα εκπονεί αρχιτεκτονικές μελέτες ιδιωτικών και δημόσιων έργων κτηρίων και αστικού σχεδιασμού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, συμμετέχει σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς, έχοντας διακρίσεις και βραβεία. Έχει διδάξει ως εργαστηριακός συνεργάτης στο Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών στο Τμήμα Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων από το 2002 μέχρι το 2010, καθώς επίσης σε σεμινάρια αρχιτεκτονικής, ενεργειακών επιθεωρήσεων, στα Citylab 2014 και 2015 και συμμετέχει ως κριτής σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς. Από τον Σεπτέμβριο του 2012 μέχρι σήμερα είναι πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Νομού Αχαΐας.

Σάρρα Μάτσα

Αρχιτέκτων, MSc.

Η Σάρρα Μάτσα είναι αρχιτέκτων μηχανικός (2012, Πανεπιστήμιο Πατρών). MSc στον Αρχιτεκτονικό Σχεδιασμό (2015, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πρόγραμμα «Συμβιώσεις»). Υπότροφος του ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus (6 μήνες, Ecole nationale supérieure d'architecture de Saint-Etienne, Γαλλία). Έχει συμμετάσχει σε διεθνείς και εγχώριους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς, εργαστήρια και συνέδρια. Έχει συνδιοργανώσει, επιμεληθεί και συμμετάσχει σε εκθέσεις και αρχιτεκτονικά εργαστήρια σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας και στο Saint-Etienne της Γαλλίας (Original Copies, Citylab Workshop, Ρετούς Project, 50 χρόνια παρουσίας στο Atelier66). Τα τελευταία τρία χρόνια συνδιοργανώνει τα πανελλήνια εργαστήρια αρχιτεκτονικής Citylab. Στα ερευνητικά της ενδιαφέροντα συγκαταλέγονται ζητήματα μνήμης και σύγχρονες πολιτικές διαχείρισης του θνητού σώματος.

Αλεξάνδρα Μουρίκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η Αλεξάνδρα Μουρίκη είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής του Πανεπιστημίου Πατρών, όπου διδάσκει Αισθητική θεωρία, Αισθητική Αγωγή και Ιστορία της Τέχνης. Διδάσκει επίσης Ιστορία των Τεχνών στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Σπούδασε φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και πραγματοποίησε μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές στη Φιλοσοφία του Πολιτισμού και της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Paris I - Panthéon - Sorbonne. Η επιστημονική και ερευνητική της δραστηριότητα στρέφεται στις περιοχές της φιλοσοφικής αισθητικής, της θεωρίας της τέχνης και της θεωρίας της αισθητικής αγωγής. Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Μεταμορφώσεις της αισθητικής* και έχει δημοσιεύσει πολλές μελέτες και άρθρα σε ελληνικά και ξένα περιοδικά, συλλογικούς τόμους και Πρακτικά διεθνών συνεδρίων. Έχει επίσης μεταφράσει στα ελληνικά δύο τόμους με δοκίμια των M. Merleau-Ponty (*Η αμφιβολία του Σεζάν. Το μάτι και το πνεύμα*) και P. Ricoeur (*Δοκίμια ερμηνευτικής*), έχει γράψει εισαγωγές για τα δοκίμια αυτά καθώς και το επίμετρο στην ελληνική μετάφραση της συλλογής δοκιμίων του M. Merleau-Ponty με τίτλο *Σημεία*.

Αριστείδης Μπαλτάς

Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ (Φιλοσοφία των Επιστημών), Βουλευτής, τ. Υπουργός

Ο Αριστείδης Μπαλτάς είναι Ομότιμος Καθηγητής του ΕΜΠ με αντικείμενο την Φιλοσοφία των Επιστημών. Έχει γράψει πολλά βιβλία και άρθρα κυρίως στα Ελληνικά και τα Αγγλικά και έχει τιμηθεί με το Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου-Κριτικής για το βιβλίο του «Αντικείμενα και όψεις εαυτού», ενώ το 2010 του απονεμήθηκε το Βραβείο Εξαίρετης Πανεπιστημιακής Διδασκαλίας στη μνήμη των Βασίλη Ξανθόπουλου-Στέφανου Πνευματικού. Είναι μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και συντονιστής της ομάδας που συνέταξε την ιδρυτική διακήρυξη δημιουργίας του κόμματος. Διετέλεσε Υπουργός Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων στην Κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα από 27/01/2015 μέχρι 20/08/2015 και Υπουργός Πολιτισμού & Αθλητισμού από 23/9/2015 μέχρι 4/11/2016. Από τον Σεπτέμβριο 2015 είναι βουλευτής του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. στο Νομό Αττικής.

Τάσος Μπίρης

*Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ, Αρχιτέκτων, Τάσος Μπίρης - Σοφία Τσιράκη
αρχιτέκτονες*

Ο Τάσος Μπίρης γεννήθηκε τον Ιούνιο του 1942 στην Αθήνα. Σπούδασε στην Σχολή Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, από την οποία αποφοίτησε το 1966. Τον ίδιο χρόνο δέχτηκε πρόταση του καθηγητή Ιωάννη Δεσποτόπουλου να υπηρετήσει στην έδρα «Γενικής Κτηριολογίας και Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων» της ίδιας Σχολής, ως μέλος του διδακτικού προσωπικού. Δίδαξε στον Τομέα Ι ως Καθηγητής στην περιοχή των Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων. Ταυτοχρόνως, δίδαξε ως προσκεκλημένος (άμισθος με δική του επιθυμία) καθηγητής στο νεοσύστατο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Δ.Π.Θ. στη Ξάνθη για έξι συνεχή έτη. Κατά το διάστημα αυτό, οργάνωσε τις βασικές κατευθύνσεις του μαθήματος των Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων, το οποίο τώρα εμπλουτίζουν με δικές τους ιδέες νεότεροι εκλεγμένοι διδάσκοντες του Τμήματος. Εξάλλου, υπήρξε εταίρος σε συνεργασία εξ' αδιαιρέτου με τον αδελφό του Δημήτρη Μπίρη (αρχιτέκτονα και Επίκουρο Καθηγητή της ίδιας Σχολής, ο οποίος χάθηκε αδόκητα το 2002) του "Αρχιτεκτονικού Γραφείου Καθηγητού Κυπριανού Μπίρη και συνεργατών". Στο πλαίσιο αυτής της ομάδας έχει εκπονήσει μελέτες ιδιωτικών και -κυρίως- δημοσίων κτηρίων. Η κύρια δράση του στο χώρο της αρχιτεκτονικής εφαρμογής εξακολουθεί να πραγματοποιείται μέσω συμμετοχών και βραβεύσεων σε σημαντικούς πανελλήνιους και διεθνείς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς. Έχει συγγράψει σειρά άρθρων για θέματα αρχιτεκτονικής σε ελληνικά και ξένα βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες και έχει συμμετάσχει σε εκθέσεις αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Επίσης, έχει συγγράψει τρία ατομικά βιβλία και έχει συμμετάσχει σε δύο συλλογικούς τόμους με θέμα την αρχιτεκτονική. Μετά την αποχώρηση του από τη Σχολή Αρχιτεκτόνων το 2009, ο Τάσος Μπίρης συνεχίζει τη δράση του ως ομότιμος Καθηγητής και παράλληλα ως δρών αρχιτέκτων.

Χρήστος Μποκόρος

Ζωγράφος

Ο Χρήστος Μποκόρος γεννήθηκε στο Αγρίνιο το 1956. Σπούδασε νομικά στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Έχει εκθέσει σε πολλές χώρες του κόσμου και έργα του βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές εντός και εκτός της Ελλάδας. Το 1992 του απονεμήθηκε το Μεγάλο Βραβείο του 24ου Διεθνούς Φεστιβάλ Ζωγραφικής

στην Cagnes-sur-Mer στη Γαλλία, και ένα χρόνο αργότερα τιμήθηκε με το Βραβείο της Πόλης Saint Paul de Vence στο πλαίσιο της 13ης Μπιενάλε Μεσογείου στη Νίκαια. Πρόσφατα αναγορεύτηκε επίτιμο μέλος της Ρωσικής Ακαδημίας των Τεχνών στην Μόσχα. Ζει και εργάζεται στον Πειραιά. www.bokoros.gr

Ιωάννης Μπουκοβίνας

MD, PhD, PharmaD, Ογκολόγος-Παθολόγος, Πρόεδρος της Εταιρείας Ογκολόγων-Παθολόγων Ελλάδας (ΕΟΠΕ)

Ο Ιωάννης Μπουκοβίνας είναι Παθολόγος-Ογκολόγος, Διευθνήτης της ογκολογικής μονάδος της BIOCLINIC στη Θεσσαλονίκη. Έχει επίσης πτυχίο φαρμακευτικής από Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο και είναι κάτοχος διδακτορικής διατριβής με θέμα τη φαρμακογενομική του καρκίνου του πνεύμονος. Έχει μετεκπαιδευτή σε εγνωσμένης αριστείας κέντρο του εξωτερικού (Institut Gustave-Roussy, Villejuif, Παρίσι, Γαλία) το 2001-2002. Έχει αναπτύξει ερευνητικές συνεργασίες με πολλά κέντρα του εξωτερικού σε συμμετέχει σε μεγάλες ερευνητικές ομάδες κλινικής και μεταφραστικής έρευνας για του καρκίνους του πνεύμονα, του παχέος εντέρου και σαρκωμάτων (ESMO Sarcoma Group, IDEA, EORTC- κλπ) ενώ είναι μέλος της ESMO Sarcoma Faculty. Είναι επίσης πρόεδρος της Εταιρείας Παθολόγων Ογκολόγων Ελλάδος (ΕΟΠΕ). Έχει δημοσιεύσει 55 πλήρη άρθρα σε διεθνή περιοδικά εντός SCI, που έχουν τύχει > 1900 αναφορών (h factor 20).

Κωνσταντίνος Μωραΐτης

Καθηγητής, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ, Αρχιτέκτων, Άρσις Αρχιτέκτονες

Αρχιτέκτων Μηχανικός, Καθηγητής Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π. Μεταπτυχιακές σπουδές Ηθικής και Πολιτικής Φιλοσοφίας, επίσης Αραβικών και Ισλαμικών Σπουδών. Διδακτορική διατριβή με θέμα «Το Τοπίο Πολιτιστικός Προσδιορισμός του Τόπου. Παρουσίαση και θεωρητικός συσχετισμός των σημαντικότερων νεότερων προσεγγίσεων της τοπιακής επεξεργασίας του τόπου».

Βασική ενασχόληση με την κτηριακή αρχιτεκτονική. Από το 1996 ξεκινά η σχέση του με θέματα θεωρίας και διαμόρφωσης τοπίου, η οποία απέδωσε το μεταπτυχιακό σεμινάριο «Ιστορία και Θεωρία του Τοπίου: Η Σχηματοποίηση κατά την Τοπιακή Ερμηνεία» (Σχολή Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π.) Στο σεμινάριο αυτό, το τοπίο εξετάζεται

στο πλαίσιο της συνθετικής του συνάφειας με τον κτηριακό και τον αστικό σχεδιασμό. Αλλά εξετάζεται επιπλέον ως κεντρικό πολιτισμικό, πολιτιστικό και πολιτικό υπόβαθρο των κοινωνιών.

Γιώργος Ξηροπαΐδης

Καθηγητής, Τμήμα Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης, ΑΣΚΤ

Ο Γιώργος Ξηροπαΐδης είναι καθηγητής στο Τμήμα Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στο γνωστικό αντικείμενο: «Ιστορία φιλοσοφικών και αισθητικών ιδεών: 18ος-20ος αιώνας».

Οι δημοσιεύσεις του, ελληνικές και διεθνείς, περιστρέφονται γύρω από τη φαινομενολογία (Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty), τη φιλοσοφική ερμηνευτική (Gadamer, Ricoeur), τον γερμανικό ιδεαλισμό (Kant, Hegel), τη φιλοσοφία της γλώσσας (Humboldt, Frege, Wittgenstein) και την ιστορία των νεότερων και σύγχρονων αισθητικών θεωριών.

Από τον Ιανουάριο του 2014 είναι Κοσμήτορας της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και μέλος της Συγκλήτου.

Παναγιώτης Πάγκαλος

Δρ Αρχιτέκτων, Διδάσκων, Τμήμα Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης, Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών

Ο Παναγιώτης Πάγκαλος (Αθήνα, 1972) είναι αρχιτέκτων, διδάκτωρ Αρχιτεκτονικής, ιστορικός Αρχιτεκτονικής. Διδάσκει στο Τμήμα Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει διδάξει στο Ε.Μ.Π., στο Πανεπιστήμιο Πατρών και στο Τ.Ε.Ι. Πατρών. Είναι μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής, μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Αισθητικής, μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου Ιστορίας Αρχιτεκτονικής (E.A.H.N.) και τέως αντιπρόεδρος του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας. Έχει βραβευθεί σε διεθνείς διαγωνισμούς και έχει συμμετάσχει ως προσκεκλημένος ομιλητής σε διεθνή συνέδρια και μεταπτυχιακά προγράμματα. Έχει δημοσιεύσει κεφάλαια σε βιβλία, έρευνες και άρθρα για τη σύγχρονη ιστορία της αρχιτεκτονικής σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά με επιστημονικές επιτροπές, σε Πρακτικά διεθνών συνεδρίων και συλλογικούς τόμους. Έχει γράψει και επιμεληθεί ένδεκα βιβλία Αρχιτεκτονικής.

Τάσης Παπαϊωάννου

*Καθηγητής, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ, Αρχιτέκτων, Ομάδα
Αρχιτεκτονικών Μελετών: Δημήτρης Ησαΐας - Τάσης Παπαϊωάννου*

Ο Τάσης Παπαϊωάννου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1953. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ από την οποία αποφοίτησε το 1976. Επέστρεψε στη Σχολή το 1982 ως επιστημονικός συνεργάτης και ασχολήθηκε συστηματικά με τη διδασκαλία του μαθήματος της Κτιριολογίας και των Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων. Σήμερα είναι Καθηγητής του Τομέα Ι των Συνθέσεων στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Ε.Μ.Π. Συνεργάζεται με τον αρχιτέκτονα Δημήτρη Ησαΐα ήδη από την εποχή των σπουδών του και από το 1979 διατηρούν αρχιτεκτονικό γραφείο ασχολούμενοι με μελέτες για δημόσια και ιδιωτικά έργα και έχουν πάρει μέρος σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς με προτάσεις που έχουν αποδώσει μεγάλο αριθμό βραβεύσεων. Η τελευταία αυτή δραστηριότητα αποτελεί σημαντικό τμήμα της δουλειάς του αλλά και πεδίο έρευνας και προβληματισμού. Το αρχιτεκτονικό του έργο παρουσιάζεται σε πλήθος δημοσιεύσεων στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία καθώς και σε σημαντικές αρχιτεκτονικές εκθέσεις όπως στην έκθεση: «Δ. Ησαΐας - Τ. Παπαϊωάννου, 30 χρόνια αρχιτεκτονικής δημιουργίας» στο Κτίριο Οδού Πειραιώς του Μουσείου Μπενάκη το Φεβρουάριο- Μάρτιο 2011. Ο κατάλογος των έργων του γραφείου Δ. Ησαΐας και Τ. Παπαϊωάννου περιλαμβάνει κτίρια όπως το Δικαστικό Μέγαρο Αιγίου (Α' βραβείο πανελλήνιου αρχιτεκτονικού διαγωνισμού-1988), το κτίριο γραφείων στην Αθήνα (βραβείο ΕΙΑ - 2000), τα Αρσάκεια Σχολεία Πατρών (2004) και Τιράνων (2007) και το Μουσείο Περιβάλλοντος Στυμφαλίας (Ειδικό βραβείο - 2008). Σημαντική θέση στη διαμόρφωση των απόψεων του έχει η διδακτική του δραστηριότητα και η σχέση του με την Αρχιτεκτονική Σχολή του ΕΜΠ. Παράλληλα έχει δώσει διαλέξεις και συμμετέχει στο δημόσιο διάλογο που αφορά στην αρχιτεκτονική και στην πόλη δημοσιεύοντας άρθρα και σχόλια σε βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες. Μεταξύ άλλων έχει συμμετάσχει στη συγγραφή του βιβλίου «Αρχιτεκτονική. Ιδέες που συναντιούνται- ιδέες που χάνονται»(2004), ενώ έχει δημοσιεύσει και τα βιβλία «Αρχιτεκτονική του καθημερινού» (2005), «Η Αρχιτεκτονική και η Πόλη» (2008) και πρόσφατα το βιβλίο «Σκέψεις για την αρχιτεκτονική σύνθεση» (2015). Σε συνεργασία με το ζωγράφο Αλέκο Φασιανό έχει παρουσιάσει τις εκθέσεις «Ζωγραφικός και Αρχιτεκτονικός Χώρος» (Αθήνα 2003 και Θεσσαλονίκη 2005) και «Το Χρώμα και το Φως στη Ζωγραφική και την Αρχιτεκτονική» (Αθήνα 2009) και έχουν συγγράψει τα βιβλία « Για Μια Άναρχη Πόλη» (2004) και «Αρχιτεκτονική και Χρώμα» (2009). Το 2015 πραγματοποίησε ατομική έκθεση ζωγραφικής με θέμα «Αρχιτεκτονημένα Τοπία».

Κώστας Παπαχριστόπουλος

Δρ Οργανωσιακής Ψυχολογίας, Διαχείριση Πολιτισμικών Μονάδων (Μ.Sc.)

Ο Κώστας Παπαχριστόπουλος (Ph.D, Crhych/BPS) έχει κάνει προπτυχιακές σπουδές στη Διοίκηση Επιχειρήσεων και στη Ψυχολογία και μεταπτυχιακές σπουδές στη Διοίκηση Ανθρωπίνων Πόρων, στη Συμβουλευτική και στη Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων. Είναι διδάκτωρ κοινωνικής-οργανωτικής ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Τα κύρια ερευνητικά του ενδιαφέροντα αφορούν την κοινωνική καινοτομία, τη συστημική προσέγγιση στη διοίκηση επιχειρήσεων και την καινοτομία, τη διαχείριση ανθρωπίνων πόρων στους πολιτιστικούς οργανισμούς και τη θετική οργανωσιακή συμπεριφορά. Τα τελευταία 15 χρόνια εργάζεται σε θέσεις ευθύνης σε φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΤΑ, ΑΔΕΠ, ΚΔΕΠ κ.ά.), Ακαδημαϊκά Ιδρύματα (ΕΑΠ, Πάντειο, ΑΣΠΑΙΤΕ κ.ά.) και σε οργανισμούς συμβουλευτικής, απασχόλησης και καινοτομίας (ΜΟΚΕ, ΟΑΕΔ, Δομή Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας, Γραφεία Διασύνδεσης, ΕΟΠΠΕΠ, ΚΕΚ κ.ά.) στο χώρο του σχεδιασμού υποβολής και υλοποίησης προγραμμάτων αστικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Διαθέτει δώδεκα (12) χρόνια εμπειρίας στην εκπαίδευση ενηλίκων (Πάντειο Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ Πατρών, ΤΕΙ Μεσολογγίου, ΑΣΠΑΙΤΕ, ΕΚΚΔ κ.ά.) σε αντικείμενα, όπως η οργανωτική ψυχολογία, η διοίκηση κοινωνικών και πολιτιστικών υπηρεσιών, η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία, η κοινωνική δικτύωση και η επικοινωνία στους οργανισμούς.

Τσαμπίκος Πετράς

Αρχιτέκτων, υποψήφιος διδάκτωρ ΕΜΠ

Ο Τσαμπίκος Πετράς γεννήθηκε στον Πειραιά και μεγάλωσε στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου. Αποφοίτησε από τη Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ και συνέχισε τις σπουδές του ως υπότροφος στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του ΕΜΠ, «Σχεδιασμός-Χώρος-Πολιτισμός». Διερευνά σε διδακτορικό επίπεδο θέματα που αφορούν την προσβασιμότητα και την συμμετοχή των αισθήσεων στην αντίληψη του χώρου. Το 2013 ίδρυσε το γραφείο PETRĀS architecture. Έχει συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα και έχει διακριθεί σε πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμούς. Το έργο του έχει παρουσιαστεί στην 6η πανελλήνια έκθεση WALLS στην Πάτρα, στην 6η, 7η και 8η Biennale Νέων Αρχιτεκτόνων στο Μουσείο Μπενάκη καθώς και στη 13η διεθνή έκθεση αρχιτεκτονικής στο Buenos Aires. Το 2011 απέσπασε την διάκριση Europe's emerging architect - 40under40 award από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αρχιτεκτονικής.

Βασιλική Ροδίτη

Αρχιτέκτων, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Η Βασιλική Ροδίτη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1987. Σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (2011) και συνέχισε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στον Αρχιτεκτονικό Σχεδιασμό INSTEAD_Παραποιώσεις στο ίδιο Τμήμα (2015). Σήμερα εργάζεται στο τεχνικό γραφείο της οικογένειάς της στην Αθήνα, με κύρια δραστηριότητα τα ιδιωτικά αλλά και τα βιομηχανικά έργα. Projects της έχουν εκτεθεί σε φεστιβάλ, αρχιτεκτονικές και καλλιτεχνικές εκθέσεις, ενώ η ίδια έχει συμμετάσχει με εισηγήσεις σε Πανελλήνια Συνέδρια. Ερευνητικά τα ενδιαφέροντά της εστιάζουν σε ζητήματα Σεξουαλικότητας και Φύλου στον Αστικό Χώρο, με επίκεντρο μελέτης τις πορνικές αγορές. Είναι υποψήφια διδάκτωρ του Π.Θ. και συμμετέχει επικουρικά σε μαθήματα Αρχιτεκτονικής Σύνοψης.

Παναγιώτης Τουρνικιώτης

Καθηγητής, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ

Ο Παναγιώτης Τουρνικιώτης (1955) είναι αρχιτέκτονας και διδάσκει θεωρία και ιστορία της αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ. Έχει μελετήσει τη μοντέρνα αρχιτεκτονική και τους τρόπους με τους οποίους το παρελθόν κατασκευάστηκε στην εποχή της νεωτερικότητας. Το μεταπτυχιακό του μάθημα στη νέα ακαδημαϊκή χρονιά θα εμβαθύνει στην αρχαιολογία της σύγχρονης πόλης ως μεθοδολογία του αστικού σχεδιασμού. Έχει δημοσιεύσει βιβλία για τον *Adolf Loos* και τον *Le Corbusier*, την *Ιστοριογραφία της Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής* και την *Ακτινοβολία του Παρθενώνα στα Νεώτερα Χρόνια*.

Γιώργος Τριανταφύλλου

Αρχιτέκτων, Γιώργος Τριανταφύλλου + Συνεργάτες

Ο Γιώργος Τριανταφύλλου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1951. Τελείωσε το Βαρβάκειο και σπούδασε Αρχιτεκτονική στη Θεσσαλονίκη. Από το 1981 διατηρεί το δικό του γραφείο και ασχολείται με έργα εσωτερικών χώρων, αποκατάστασης παλαιών κτηρίων, ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων και συγκροτημάτων μεγάλης κλίμακας, που αφορούν τον τουρισμό, βιομηχανικές εγκαταστάσεις και χώρους πολιτισμού. Έχει διακριθεί σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και έχει δημοσιεύσει έργα, άρθρα και επιστημονικές εργασίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έργα του έχουν διακριθεί με διεθνή βραβεία. Είναι μέλος επιστημονικών επιτροπών, έχει δώσει σειρά διαλέξεων

και συμμετέχει στη διδασκαλία μεταπτυχιακών μαθημάτων. Είναι ένας άνθρωπος της τέχνης και έχει συνεργαστεί με εικαστικούς και άλλους καλλιτέχνες ως συνδημιουργός, για την πραγματοποίηση αρχιτεκτονικών και εικαστικών δρώμενων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Το βιβλίο του με τίτλο *Αρχέτυπα* εκδόθηκε παράλληλα με την ομότιτλη έκθεσή του στο Βυζαντινό Μουσείο της Αθήνας και εντάχθηκε και διανέμεται ως πανεπιστημιακό σύγγραμμα. Τέλος, διατηρεί προσωπική ιστοσελίδα (<http://triantafyllou.blogspot.gr/>) όπου παρουσιάζονται και σχολιάζονται θέματα αρχιτεκτονικής και τέχνης γενικότερα.

Σοφία Τσιράκη

Επίκουρη Καθηγήτρια Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ

Επίκουρη Καθηγήτρια Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων της Σχολής Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ. Διπλωματούχος Αρχιτέκτων Μηχανικός ΕΜΠ και υποψήφιος διδάκτορας της ίδιας Σχολής. Είναι μόνιμο μέλος του Αρχιτεκτονικού γραφείου Μπίρη. Έχει διακριθεί με Α' βραβεία σε Πανελληνίους Αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και έχει συλλογικό και ατομικό αρχιτεκτονικό έργο. Υλοποιημένα έργα της έχουν αποσπάσει βραβεία, όπως η «Πολυκατοικία και έκθεση γλυπτικής στα Ιλίσια» (2005), ενώ το έργο «Το σπίτι- κουτί: Κατοικία και χώρος πολιτιστικών δραστηριοτήτων στο Κουκάκι» είχε προταθεί για τα βραβεία Mies Van der Rohe (2013). Το έργο «Η διάλυση του κουτιού: Πολυκατοικία στο Γκάζι» τιμήθηκε με το βραβείο 2009- 2013 του Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής, ενώ το έργο «Βιομηχανικό κτίριο στην Κηφισιά: Σημείο/Γραμμή/ Επίπεδο, οριακές συσχετίσεις» βραβεύτηκε επίσης, στον διαγωνισμό πραγματοποιημένου αρχιτεκτονικού έργου του περιοδικού «Δομές» (2016) και στο διαγωνισμό «βραβεία περιβαλλοντικής ευαισθησίας Οικόπολις» (2017). Είναι συγγραφέας τριών συλλογικών βιβλίων ενώ έχει επιμεληθεί διάφορες εκδόσεις. Έχει συμμετάσχει σε σημαντικές εκθέσεις αρχιτεκτονικού έργου στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ιωάννης Τσούμας

Δρ Ιστορικός Τέχνης και Design

Ο δρ Ιωάννης Τσούμας είναι κάτοχος διδακτορικού τίτλου στην Ιστορία της Τέχνης από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης της Σχολής Middlesex University στην Ιστορία του Βιομηχανικού Σχεδιασμού (Design) και βασικού πτυχίου με κατεύθυνση τον τρισδιάστατο

σχεδιασμό/γλυπτική (3D Ceramics, bias Sculpture) του Middlesex Polytechnic. Είναι διδάσκων του Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Τμήμα Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής, Διακόσμησης και Σχεδιασμού Αντικειμένων της Σχολής Καλλιτεχνικών Σπουδών καθώς και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, Τμήμα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού. Το επιστημονικό του έργο περιλαμβάνει, τη συγγραφή τριών μονογραφιών, μια εκ των οποίων στην Αυστρία [Η Ιστορία των διακοσμητικών τεχνών και της αρχιτεκτονικής στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ (1760-1914), Η εμφάνιση της κουλτούρας των πλαστικών προϊόντων στην Ελλάδα (1950-1970), Women in Greek print ads in the 1960s], εισηγήσεις σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια με κριτές και αντίστοιχες δημοσιεύσεις στα πρακτικά τους, αλλά και πολλές δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά με κριτές.

Νίκος Τσούχλος

Αρχιμουσικός, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος του Ωδείου Αθηνών

Ο Νίκος Τσούχλος γεννήθηκε το 1961. Σπούδασε νομικά και μουσική στην Αθήνα και στο Παρίσι. Αρχικά αφιερώθηκε στη διεύθυνση ορχήστρας, ξεκινώντας ως βοηθός του Μάνου Χατζιδάκι στην Ορχήστρα των Χρωμάτων, ενώ έκτοτε έχει συνεργαστεί ως προσκεκλημένος αρχιμουσικός με τις περισσότερες ελληνικές ορχήστρες, καθώς και με πολλές ορχήστρες και καλλιτεχνικούς οργανισμούς του εξωτερικού. Από το 1991 υπήρξε Διευθυντής Καλλιτεχνικού Προγραμματισμού και αργότερα, ως το 2012, Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών. Από το 2013 υπηρετεί τον Μουσικό και Δραματικό Σύλλογο 'Ωδείο Αθηνών - 1871' ως Πρόεδρος του Δ.Σ., ενώ από το 2014 είναι Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών Ιονίου Πανεπιστημίου. Για το συγγραφικό του έργο πάνω σε ζητήματα μουσικής ερμηνείας έχει διακριθεί από την Ένωση Ελλήνων Θεατρικών και Μουσικών Κριτικών (2011), ενώ για τις ποικίλες δραστηριότητές του στο χώρο του πολιτισμού του έχει απονεμηθεί από το γαλλικό κράτος η διάκριση Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres.

Δημήτρης Α. Φατούρος

Αρχιτέκτων, Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ, Επίτιμος Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών, τ. Υπουργός

Γεννήθηκε το 1928, αρχιτέκτονας ΕΜΠ 1952, καθηγητής στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ 1959-1996, Πρύτανης του ΑΠΘ 1983-1988, ομότιμος καθηγητής ΑΠΘ

από το 1996, επίτιμος διδάκτορας Πανεπιστημίου Πατρών 2014. Έχει διδάξει και έχει δώσει διαλέξεις σε πολλά Πανεπιστήμια της Ευρώπης, των ΗΠΑ και αλλού, έχουν κυκλοφορήσει πολλά βιβλία του και έχει πολλές δημοσιεύσεις σε περιοδικά, συλλογικούς τόμους κ.ά.

Δημήτρης Φιλιππίδης

Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ

Ο Δημήτρης Φιλιππίδης (γ. 1938) είναι αρχιτέκτονας, ομ. καθηγητής Σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ. Η συγγραφική του δραστηριότητα αναφέρεται κυρίως στην ελληνική αρχιτεκτονική και πολεοδομία. Εκτός από άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά και τη συμμετοχή του σε συλλογικές εκδόσεις, έχει δημοσιεύσει δικά του βιβλία, επιμεληθεί συλλογικούς τόμους και μεταφράσει βιβλία άλλων, και γράψει σενάρια για ντοκιμαντέρ.